

Asia: VN/16546/2022

Itäisen Suomen elinvoimaa vahvistavien toimenpiteiden selvittäminen

Näkemykset itäisen Suomen elinvoimasta

1. Mitkä ovat merkittävimmät muutokset toimintaympäristössäsi sodan alkamisen jälkeen? (mikäli mahdollista perustele esim. tilastotiedoin ja tutkimusten valossa)

Ukrainan sodan vaikutukset heijastuvat Suomeen tavoilla, jotka entisestään korostavat itäisen Suomen merkitystä erityisesti huoltovarmuuden ja turvallisuuden näkökulmasta. Yritystoiminnan turvaaminen itäisessä Suomessa on koko Suomen etu ja sen tieltä pystyttävä raivaamaan esteet.

Pohjois-Karjalassa yhteistyö ja kaupankäynti Venäjän kanssa on ollut tiivistä ennen Venäjän hyökkäyssotaa Ukrainaan. Yhteistyö on kattanut erilaisia rajaseutuseutuhankkeita mukaan lukien ympäristö, kulttuuri, koulutus ja elinkeinoelämä eri osa-alueineen.

Venäjän merkitys aluetaloudelle, maa-, elintarvike- ja metsätaloudelle sekä matkailulle on huomattavasti suurempi kuin muualla maassamme. Pohjois-Karjalan maatalous kärsii nyt vakavista kannattavuusongelmista. Tuoreen tutkimuksen mukaan (KantarTNS) itäisen Suomen maakunnissa tulevaisuudenusko horjuu ja maatilojen lukumäärä vähenee muuta Suomea jyrkemmin. Esim. maidontuotannon volyyymi on supistunut kuluvalle ohjelmakaudella yli 10 prosenttia. Ukrainan sota on pahentanut maatilojen talouskriisiä tuotantopanosten hintojen rajun nousun kautta, jota ei ole pystytty siirtämään tuottajahintoihin.

Alkutuotannon supistuessa myös jalostavateollisuus siirtyy rannikolle, jonne kuljetusmatkat ovat Itä-Suomesta pitkiä, jolloin viimeinenkin kate valuu kuljetuskustannuksiin. Tämä tuli selkeästi esille, kun teimme vuonna 2021 kannattavuus selvitystä uuden elintarvikemyllyn perustamisesta maakuntaan. Isompien yritysten lisäksi alueen pienjalostajat elintarvikesektorilla kärsivät venäläisten matkailun romahtamisesta alueella.

Ukrainan sodan vuoksi kuljetuskustannukset kasvavat Itä-Suomessa oleellisesti. Saimaan kanavassa kuljetettiin viime vuonna noin 1,3 miljoonaa tonnia raaka-aineita ja teollisuuden tuotteita, jotka siirtyvät nyt kuljetettavaksi maanteille ja rautateille.

Kanavan rahtimäärä vastaa noin 50 000 rekkakuormaa vuositasolla. Tämä vaatii panostusta tie- ja rautatieverkostoon alempi asteista tiestöä unohtamatta. Erityisesti energiapuun saatavuus on turvattava tulevaisuudessa, koska alueen lämpölaitokset tarvitsevat raaka-ainetta turpeen tilalle.

Pohjois-Karjalan osalta raja-alue yhteistyön kariutuminen tulee edelleen lisäämään hanhитуhoja alueella. Aunuksen peltojen hyödyntäminen hanhipeltoina ei tule toteutumaan ja edelleen kasvava hanhipopulaatio aiheuttaa lisää ongelmia ja kustannuksia nurmien ja syysviljojen viljelyyn alueella. Kevään 2022 hanhitudot olivat laajuudeltaan suurimmat tähän asti ja koskettivat jo noin 40 % maakunnan peltoalasta.

2. Mistä löytyvät itäisen Suomen uudet elinvoiman lähteet?

Alueen maatalouden tulevaisuudennäkymiin on saatava muutos, jos aiomme ylipäättään pitää kiinni ruokaturvasta ja huoltovarmuudesta ja välttää Eurooppaa ja maailmaa uhkaavan ruokakriisin. Itäisen Suomen alueen ominaispiirteet huomioiva hajautettu maataloustuotanto on tässä avainasemassa. Vain kannattava maatalous pitää maaseudun elävänä ja tukee sitä kautta osaltaan aluetaloutta.

Muuttuneessa tilanteessa investoinnit alueen raideverkkoon ja raidekapasiteettiin ovat välttämättömiä. Maantiekuljetusten lisääntyessä korostuu entisestään tiestön kunto pienimmistä metsäautoteistä aina pääväyliin saakka. Tämän vuoksi mm. Saimaan kanavan kunnostukseen varatut rahat on hyödynnettävä täysi määräisesti alueen muissa infrahankkeissa.

Itä-Suomi on jäänyt paitsioon teollisuuden investoinneissa viime vuosina. Erityisesti tämä on näkynyt metsäteollisuuden ja tuulivoiman investoinneissa. Nämä ovat törmänneet ympäristölain tulkintaan ja puolustusvoimien tutkaverkon katvealueisiin. Uudenlaisen tutkaverkon rakentaminen itärajalle voisi avata tien uusille investoinneille tuulivoimaan Viron mallin mukaisesti. Tuulivoimalla voitaisiin osaltaan nopeuttaa vetyteknologian synnyttämistä alueen metsäteollisuuden yhteyteen. Vetyteknologian avulla voisimme tuottaa mm. metaania, metanolia ja ureaa, joista meillä Suomessa ja Euroopassa on huutava pula tällä hetkellä ja nopeuttaa vihreää siirtymää polttoaineiden osalta.

Koulutus ja tutkimus ovat vain asemassa alueellisen kehityksen varmistamisessa. Karjatalous on edelleen Itä-Suomen maatalouden selkäranka ja se tarvitsee jatkossakin osaajansa. Siksi eläinlääkärikoulutuksen aloittaminen alueella on tärkeää, koska Viikistä valmistuu entistä vähemmän tuotantoeläinlääkäreitä ja heitä on vaikeaa saada sijoittumaan itäiseen Suomeen.

3. Esittele kolme vaikuttavinta ratkaisua perusteluineen itäisen Suomen elinvoiman lisäämiseksi

CAP27 painottaa hajautettua ja kestävästä tuotantoa, ruokaturvaa ja huoltovarmuutta. Näiden tavoitteiden toteutumista Itä-Suomi haluaa osaltaan edistää, koska se on olennainen osa koko Suomen ruokaturvaa. Maatalouspolitiikassa ja -ohjelmissa tulee kuitenkin huomioida alueen ominaispiirteet ja mahdollistaa sekä tehokkaan perusmaatalouden harjoittaminen että monialaisuuteen perustuvien maatilayritysten tulevaisuus. Kaikki maatalouspolitiikan välineet, joilla voidaan lisätä joustoa ja maatalouden tukia kohdentaa täysimääräisesti alueelle, on otettava käyttöön.

1. Aluekehitysrahat, JTF ja raja-alue yhteistyö

Koheesiorahojen uusi kohdentaminen perusteltiin Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnille TEM:n toimesta sillä, että oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF) rahoja voitaisiin käyttää hyvin joustavasti monenlaisiin kehityskohteisiin. Nyt on jo nähty, ettei JTF rahoitus ei pysty paikkamaan aluekehitysrahoituksen alenemaa Itä-Suomessa, joka on käynyt selväksi JTF:n jatkovalmistelussa komission kanssa. Tämä alenema on paikattava itäisen Suomen ohjelman yhteydessä. Samalla on JTF:n rahojen kohdentamiseen haettava joustoja, jotta ne pystytään hyödyntämään täysimääräisesti itäisen Suomen elinvoiman lisäämiseen ja uuden elinvoiman luomiseen.

Lisäksi on huolehdittava, että raja-alueyhteistyöhön liittyvä rahoitus ei häviä alueelta nyt, kun tarve siihen on kaikkein suurin. Nimi voi muuttua, mutta tarve aluekehityksen tukemiseen on entistä suurempi.

2. Infrastrukturi

Toinen konkreettinen toimenpide on merkittävä panostus itäisen Suomen infrastruktuuriin ja erityisesti alemman asteiseen tieverkkoon. Panostuksen on oltava sadoissa miljoonissa ja se on kohdennettava valtion alemman asteiseen tieverkkoon sekä yksityisteihin. Ilman tätä tiestömme ei tule kestävä Venäjän toimien seurauksena lisääntyvää rekkaliikennettä. Metsä- ja maatalouden liikenteen turvaaminen Itä-Suomessa on koko Suomen etu.

Tähän liittyy myös kuljetustukien merkittävä nostaminen itäisessä Suomessa. Kaikilla politiikan alueilla jo vuosia harjoitettu keskittämispolitiikka on johtanut tilanteeseen, jossa kuljetusten kustannukset ovat nousseet ja kannattavuus laskenut. Tämä tappaa hitaasti useita toimialoja, kun kilpailukyky on käytännössä viety keskittämisen myötä.

Edelleen toiseen toimenpiteeseen liittyy Saimaan kanavaan varattujen varojen pitäminen itäisessä Suomessa. Niitä ei saa missään tapauksessa laskea muualle ja aluetta on aidosti kuunneltava rahojen kohdentamisesta päätettäessä.

3. Maatalouspolitiikka

Kolmantena toimenpiteenä on maatalouden elinvoiman turvaamiseen liittyvät ratkaisut. Maatalouspolitiikassa on avattava keskustelu nykyisen tukialuejaon muuttamisesta etelä-pohjoinen - jaottelusta itä-länsi -suuntaiseksi tukien kohdentamiseksi itäiseen Suomeen. Samalla on haettava kaikki ne maatalouspoliittiset välineet, joilla kaikkia maatalouden tukia voidaan kohdentaa maksimaalisesti itäiseen Suomeen.

Konkreettisia ehdotuksia itäisen Suomen maatalouden tilanteen helpottamiseksi

- Korotetut investointituet maatalouden investoinneille itäiseen Suomeen.
- Maatilojen sukupolvenvaihdosten edistäminen ja nuorten viljelijöiden toimintaedellytysten tukeminen.
- Valtion takaukset maatilojen vakuusarvoille.
- Tukitoimia itäisen Suomen maatilayrityksille, jotka monialaistavat tuotantoaan (tukea maaseudun yritysten liiketoiminnan aloittamiseen, sen monipuolistamiseen ja kasvattamiseen).
- CAP27 ohjelman osalta pitää kansallisen paketin yhteydessä löytää ratkaisuja itäisen Suomen maatalouden kannattavuuden parantamiseksi, muutoin investointeja ei saada liikkeelle.
- Pidemmällä aikavälillä selvitettävä myös Suomen CAP-suunnitelman mahdollisuudet edistää itäisen Suomen maatalouden erityisongelmia.
- Yhteisen Järvi-Suomi-brändin kehittäminen matkailuun, ruokamatkailuun ja ruokavientiin
- Järvi-Suomen ympäristö- ja ilmasto-ohjelman rahoitus. Win-Win-Win ketjun luominen ympäristön, ilmaston ja yritystoiminnan välille.
- Valkoposkihanhi ongelmaan on löydettävä toimivat ratkaisut. Ei ole mitään järkeä ylisuojella lajia, jonka kanta on 5-kertainen suotuisan suojelun tasoon verrattuna ja samalla vaarantaa alueen ruuantuotanto ja -jalostus.

Rouvinen Jari
MTK-Pohjois-Karjala